

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Правознавство

Шифр та назва спеціальності

Е2-Екологія

Спеціалізація

-

Освітня програма

Інженерна екологія

Рівень освіти

Перший (бакалаврський)

Семестр

2

Інститут

ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Кафедра

Права (306)

Тип дисципліни

Обов'язкова, загальна

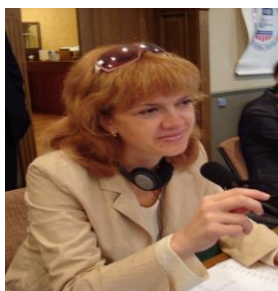
Форма навчання

Денна

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Гаряєва Ганна Михайлівна

[Hanna.Hariaieva@ khti.edu.ua](mailto:Hanna.Hariaieva@khti.edu.ua)

Доцент кафедри права Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Авторка понад 200 наукових і навчально-методичних публікацій. Провідна лекторка з курсів: «Правознавство», «Правове регулювання інтелектуальної власності», «Трудове та господарське право», «Авторське право та суміжні права». член Союзу юристів України.

<http://web.kpi.kharkov.ua/pravo/uk/shtat-kafedru/>

Загальна інформація

Анотація

Навчальна дисципліна «Правознавство» має на меті сформувати у студентів системне уявлення про правову систему України та основні галузі права. Силабус охоплює конституційне, цивільне, кримінальне, трудове та інші галузі права, приділяючи увагу як теоретичним положенням, так і практичним навичкам їх застосування. Навчання сприяє формуванню академічної доброчесності, антикорупційній діяльності та підготовці фахівців до ефективної реалізації правових норм у професійній діяльності.

Мета та цілі дисципліни

Забезпечити засвоєння студентами фундаментальних знань про правову систему України та сформувати правову свідомість, надати знання про основні галузі права, розкрити механізми їх реалізації, розвинути навички застосування законодавства в типових і нестандартних ситуаціях.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, реферати. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

ЗК-12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Результати навчання

РН-24. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 годин (4 кредити ECTS): лекції – 16 год., практичні заняття – 32 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Курс є початковим та потребує знань на рівні повної загальної середньої освіти

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На практичних заняттях використовуються: ігрове проектування; робота із законодавчими актами та іншими нормативно-правовими документами; виступи-презентації; опрацювання лекційного матеріалу та фахової літератури.

Програма навчальної дисципліни

Навчальні заняття

Лекції

Теми лекцій	Кількість годин
Тема 1. Право як соціальна система. Поняття й ознаки права. Функції і принципи права. Система права та її структура. Джерела права.	2
Тема 2. Конституційне право України. Основи конституційного ладу в Україні. Основи правового статусу людини і громадянина в Україні. Конституційно-правовий статус Верховної ради України. Конституційно-правовий статус Президента України. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні.	2
Тема 3. Цивільне право України як галузь права. Предмет і метод цивільного права. Цивільне законодавство. Поняття і зміст цивільного правовідношення. Правовий статус суб'єктів цивільного права. Правосуб'єктність фізичних осіб. Юридичні особи: поняття, ознаки, класифікація. Поняття об'єктів цивільного права, їх класифікація.	2
Тема 4. Шлюбні та сімейні правовідносини. Предмет та метод сімейного права.	2

Шлюб та умови його укладання.
Особисті немайнові та майнові відносини в шлюбі і сім'ї.
Припинення шлюбу.

Тема 5. Трудові правовідносини. 2

Трудове право як галузь права.
Поняття, сторони та зміст трудового договору.
Трудовий контракт як особлива форма трудового договору.
Підстави припинення трудових правовідносин.
Матеріальна відповідальність працівників.
Порядок розгляду індивідуальних спорів.
Порядок вирішення колективних спорів (конфліктів).

Тема 6. Правові засади дотримання суспільної та академічної доброчесності серед здобувачів освіти. 2

Міжнародні норми та законодавчі акти України, як джерела встановлення академічної доброчесності. Принципи академічної доброчесності.
Порушення академічної доброчесності та відповідальність за їх скоєння.
Етичні кодекси академічної доброчесності, кодекс академічної етики НТУ "ХПІ".

Тема 7. Основи адміністративного та кримінального права України. 2

Адміністративні правовідносини: поняття та їх види.
Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.
Види адміністративних стягнень.
Кримінальне право як галузь права.
Поняття кримінального правопорушення та відповідальність за його скоєння.
Порядок притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності.

Тема 8. Основні напрямки антикорупційної діяльності в Україні та їх правове регулювання. 2

Корупція: поняття, ознаки та види.
Корупційна злочинність: причини та умови. Наслідки корупції.
Юридична відповідальність за корупційні діяння.
Основні заходи боротьби з корупцією (доброчесність, прозорість, підзвітність).
Заходи запобігання корупції та їх види.

Загальна кількість годин 16

Практичні заняття

Теми практичних занять	Кількість годин	Вагові коефіцієнти <i>a</i>
Тема 1. Поняття й ознаки права як соціальної системи	2	1
Право: поняття, ознаки, функції. Система права та її структура. Джерела права. Закони та підзаконні акти. Правові системи світу.		
Тема 2. Основи конституційного ладу.	2	1
Конституція України – Основний Закон держави. Загальна характеристика Конституції України.		

Конституційний лад в Україні. Органи державної влади в Україні.

Тема 3 . Правовий статус людини і громадянина. Основи правового статусу людини і громадянина. Поняття громадянства. Умови прийняття та припинення громадянства України. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина.	2	1
Тема 4. Цивільне право України як галузь права. Предмет і метод цивільного права. Принципи та функції цивільного права. Система цивільного права. Джерела цивільного права.	2	1
Тема 5. Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин. Юридичні особи - суб'єкти цивільних правовідносин. Держава як суб'єкт цивільних правовідносин. Поняття та види об'єктів цивільного права.	2	1
Тема 6. Зобов'язальне право: загальні положення . Поняття і класифікація зобов'язань. Виконання зобов'язань і способи забезпечення належного виконання зобов'язань. Поняття та ознаки правочину. Форма правочину. Умови чинності (дійсності) правочинів. Недійсність правочинів. Види недійсних правочинів. Цивільно-правовий договір, його зміст і види.	2	1
Тема 7. Основи права інтелектуальної власності. Поняття права інтелектуальної власності. Поняття авторського права та суміжних прав. Захист авторського права і суміжних прав. Суб'єкти авторського права та сфера дії законодавства про авторське право та суміжні права.	2	1
Тема 8. Шлюбні та сімейні правовідносини. Правове регулювання сімейних правовідносин (учасники сімейних відносин, визначення сім'ї, права сім'ї, державна сімейна політика...). Шлюб. Державна реєстрація шлюбу. Особисті немайнові та майнові права та обов'язки подружжя. Припинення шлюбу.	2	1
Тема 9. Права та обов'язки батьків та дітей. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків матері, батька і дитини. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей. Майнові права та обов'язки батьків і дітей. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (усиновлення, опіка та піклування, прийомна сім'я, усиновлення українських дітей іноземцями).	2	1
Тема 10. Трудові правовідносини. Трудові правовідносини: поняття та зміст. Джерела трудового права. Суб'єкти трудових правовідносин.	2	1

Забезпечення зайнятості населення і працевлаштування.
Колективні договори та угоди.

Тема 11. Трудовий договір: порядок укладення, зміст та порядок розірвання.	2	1
Порядок укладання трудового договору, права та обов'язки сторін. Трудовий контракт – особлива форма трудового договору. Підстави припинення трудових відносин. Робочий час і час відпочинку. Дисципліна праці.		
Тема 12. Академічна доброчесність у закладах вищої освіти.	2	2
Проект сприяння академічній доброчесності. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Поняття академічної доброчесності. Академічні спільноти доброчесності. Академічні нечесності. Дотримання академічної доброчесності. Порушення академічної доброчесності. Академічна відповідальність. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах. Форми та види академічної відповідальності закладів освіти.		
Тема 13. Основи адміністративного права України.	2	1
Адміністративне право як галузь права. Предмет та метод адміністративного права України. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення. Види адміністративних стягнень.		
Тема 14. Основи кримінального права України.	2	2
Кримінальне право як галузь права. Предмет та метод кримінального права України. Поняття кримінального правопорушення та відповідальність за його скоєння. Поняття та мета покарання.		
Тема 15. Корупція як соціальне явище.	2	2
Історичне коріння корупції. Поняття корупції, її ознаки, форми й види. Причини корупції та її наслідки. Конфлікт інтересів: зміст поняття, види за законодавством України та зв'язок із корупцією.		
Тема 16. Правовий механізм запобігання корупції в Україні.	2	2
Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні: Антикорупційна стратегія на 2021 – 2025 рр.; Державна антикорупційна програма на 2023 – 2025 рр. Особливі обмеження для посадових і службових осіб; заходи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Фінансовий контроль як засіб запобігання корупції; антикорупційна експертиза нормативно-правових актів; спеціальна перевірка стосовно осіб, що претендують на зайняття відповідальних посад.		

Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; інститут викривачів корупції як засіб її попередження.

Загальна кількість годин

32

$$\sum_{i=1}^n a_i = 20$$

Лабораторні заняття

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Контрольні роботи

Комплексний тест з правознавства

Вагові
коефіцієнти b

Тема 1. Використання норм права для вирішення юридичних кейсів.
Питання охоплюють роботу з законодавчими актами, текстовими документами, презентаціями

1

Загалом

$$\sum_{i=1}^m b_i = 1$$

Самостійна робота

До самостійної роботи відноситься самостійне опрацювання теоретичного матеріалу та виконання індивідуального завдання (реферат).

Опрацювання теоретичного матеріалу

Теми для самостійного вивчення

Кількість годин

Тема 1. Правовідносини - особливий вид соціальних відносин

3

Правовідносини: поняття, структура, види. Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин. Правомірна поведінка. Поняття і види правопорушень. Поняття і види юридичної відповідальності ...

Тема 2. Конституційне право - провідна галузь права України

3

Предмет та метод конституційного права України. Джерела конституційного права. Конституція України - Основний Закон держави. Громадянство України.

Тема 3. Конституційна форми демократії в Україні. Вибори як форма безпосередньої демократії. Виборче право. Поняття та види виборчих систем. Виборча система в Україні. Поняття, види та принципи референдумів.

3

Тема 4. Конституційна система державних органів України.

3

Поняття державного органу України. Конституційний статус органів державної влади. Система державних органів України. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України. Конституційно-правовий статус Президента України. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України. Конституційний Суд України.

Тема 5. Зобов'язальне право.

3

Поняття і класифікація зобов'язань. Виконання зобов'язань і способи забезпечення належного виконання зобов'язань. Поняття та ознаки правочину. Форма правочину. Умови чинності (дійсності) правочинів. Недійсність правочинів. Види недійсних правочинів. Цивільно-правовий договір, його зміст і види.

Тема 6. Право інтелектуальної власності - підгалузь цивільного права.

3

Поняття права інтелектуальної власності. Поняття авторського права та суміжних прав. Суб'єкти та об'єкти авторського права та суміжних прав. Захист авторських та суміжних прав. Патентне право: об'єкти, поняття, суб'єкти та зміст суб'єктивних патентних прав. Захист та обмеження патентних прав. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту. Правова охорона нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.

Тема 7. Шлюбні та сімейні правовідносини. **3**

Предмет, метод та принципи сімейного права. Джерела правового регулювання сімейних відносин. Правове регулювання сімейних правовідносин (визначення сім'ї, права сім'ї, шлюб його державна реєстрація та припинення шлюбу, визнання шлюбу недійсним). Особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя. Поняття шлюбного договору. Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (усиновлення, опіка та піклування, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу).

Тема 8. Соціальний захист і соціальне забезпечення. **3**

Поняття соціального захисту і соціального забезпечення. Забезпечення зайнятості населення і працевлаштування. Пенсійне забезпечення в Україні.

Тема 9. Правові засади дотримання соціальної та академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти. **3**

Академічна доброчесність та її фундаментальні цінності. Академічні спільноти доброчесності. Академічні нечесності. Дотримання академічної доброчесності. Порушення академічної доброчесності. Академічна відповідальність. Кодекси академічної честі. Кодекс академічної етики НТУ «ХПІ».

Тема 10. Основи адміністративного та кримінального права. **3**

Адміністративні правовідносини та їх склад. Види адміністративних правовідносин. Джерела адміністративного права. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Адміністративний проступок, його склад. Адміністративна відповідальність та її ознаки. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб. Кримінальний кодекс України. Кримінальне правопорушення, стадії вчинення. Співучасть у кримінальному правопорушенні. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Покарання та їх види.

Тема 11. Правове регулювання антикорупційної діяльності в Україні. **3**

Поняття корупції та її ознаки. Форми і види корупції. Причини та наслідки корупції. Конфлікт інтересів, його види й зв'язок із корупцією. Міжнародний досвід протидії корупції. Спеціалізовані державні органи й установи України з протидії корупції. Складові механізми запобігання та протидії корупції. Юридична відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків.

Загалом **33**

Тематика індивідуальних завдань

Реферат передбачає виконання індивідуального звіту, розкривати обрану тематику, демонструвати вміння аналізувати інформацію та оформлювати текстові документи відповідно до мети навчальної дисципліни. Здобувач обирає конкретну тему в межах загальної тематики за погодженням з викладачем. Обсяг звіту: 8–12 сторінок основного тексту. Звіт має бути оформлений відповідно до вимог, наведених у літературному джерелі [1]. Завдання виконується протягом навчальних тижнів і подається на перевірку до заліку.

Тема 1. Поняття та функції права у сучасному суспільстві.	
Тема 2. Права, свободи та обов'язки громадян України.	
Тема 3. Право на освіту: міжнародні та національні стандарти.	
Тема 4. Право власності та його гарантії в Україні.	
Тема 5. Юридична відповідальність: поняття, види та принципи.	
Тема 6. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.	
Тема 7. Громадянство України: порядок набуття та припинення.	
Тема 8. Конституційний Суд України: повноваження та практика.	
Тема 9. Презумпція невинуватості як основоположний принцип права.	
Тема 10. Захист права інтелектуальної власності в Україні та світі.	
Тема 11. Правовий режим штучного інтелекту в ЄС.	
Тема 12. Правове регулювання свободи слова та ЗМІ.	
Тема 13. Захист прав споживачів в Україні.	
Загальна кількість годин	39

Неформальна освіта

До неформальної освіти відносяться: професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайн освіта, професійні стажування тощо. Зарахування результатів навчання, набутих у неформальній освіті розповсюджується як на нормативні, так і на вибіркові навчальні дисципліни/освітні компоненти. Рекомендовані в силабусі елементи неформальної освіти можуть бути зараховані за спрощеною процедурою без додаткової валідації результатів (створення предметної комісії). Надати перелік рекомендованих професійних курсів/тренінгів, стажувань тощо (за наявності).

Рекомендовані курси, тренінги, стажування

1. Вступ до конституційного права (Prometheus)
https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+CONLAW101+2021_T3/about
2. International Humanitarian Law in Theory and Practice (Coursera, Leiden University)
<https://www.coursera.org/learn/international-humanitarian-law>
3. Курси HELP Ради Європи (HELP platform)
<https://help.elearning.ext.coe.int/>
4. Права людини в дії (VUM Online)
<https://vumonline.ua/course/human-rights/>
5. «Антикорупційні інструменти для громадян» (Prometheus)
https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+ANTI101+2019_T2/about
- 6 «Як працює парламент» (БУМ online + USAID RADA)
<https://vumonline.ua/course/parliament/>

Література, навчальні матеріали та інформаційні ресурси

1. Практикум для самостійної роботи студентів з дисципліни правознавства: навч. посібн. / Гаєвая О.В., Гаряєва Г.М., Кузьменко О. В., Лисенко А.М., Лисенко І.В., Перевалова Л.В., Ткачов М.М. – 2024. – 360 с.
2. Методичні вказівки до практичних занять з навчального курсу “Правові засади інтелектуальної власності” : для студентів денної та заочної форми навчання / уклад.: Л. В. Перевалова, І. В.

Лисенко, Г. М. Гаряєва, М. М. Ткачов ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : НТУ «ХПІ», 2024. – 64 с. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/748053.3>.

3. Тезаурус з правознавства: / Перевалова Л.В., Гаєвая О.В., Гаряєва Г.М., Кузьменко О.В., Лисенко І.В., Ткачов М.М. – Харків НТУ «ХПІ», 2021. – 194с.–
Режим доступу: http://web.kpi.kharkov.ua/pravo/wp-content/uploads/sites/90/2021/09/tezaurus_vychitka-eng-16.06.2021docx-1.docx

4. Правові основи управління соціальною сферою в Україні [Електронний ресурс] : навч.-метод. посібник / Л. В. Перевалова, І. В. Лисенко, А. М. Лисенко, Г. М. Гаряєва ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текст. дані. – Харків, 2024. – 100 с.
URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/74806>

5. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з правових дисциплін для студентів заочної форми навчання усіх спеціальностей / уклад.: О. В. Гаєвая, Г. М. Гаряєва, І. В. Лисенко, Л. В. Перевалова. – Харків: НТУ «ХПІ», 2021 – 128 с. –
Режим доступу: http://web.kpi.kharkov.ua/pravo/wp-content/uploads/sites/90/2021/06/Metodichni-vkazivki_dlya-napisannya-kr-dlya-zo-1-1.docx

Система оцінювання

Підсумкова оцінка з освітнього компонента визначається відповідальним лектором за темами, видами занять, тощо у відповідності до силабусу і є інтегральною оцінкою результатів усіх вид навчальної діяльності здобувача вищої освіти. Підсумкова оцінка повинна відображати всі оцінки за складовими навчального процесу з урахуванням їх вагових показників k :

Поточний контроль (практичні, семінарські, лабораторні заняття), k_1	Контрольні роботи (за наявності), k_2	Індивідуальне завдання (за наявності), k_3	Підсумковий контроль (для ОК з іспитом), k_4
0,4	0,3	0,3	-

Сума коефіцієнтів повинна складати одиницю: $k_1 + k_2 + k_3 + k_4 = 1$. Підбір вагових коефіцієнтів підсумкової оцінки здійснює розробник курсу.

Розрахунок підсумкової оцінки проводиться за формулою:

$$O = \Pi \cdot k_1 + K \cdot k_2 + I \cdot k_3 + \Pi_k \cdot k_4$$

де: Π – середньозважена середня оцінка за поточний контроль
 I – оцінка за виконання індивідуального завдання
 K – середньозважена оцінка за контрольні роботи
 Π_k – оцінка за підсумковий контроль

$$\Pi = \frac{\Pi_1 \cdot a_1 + \Pi_2 \cdot a_2 + \dots + \Pi_n \cdot a_n}{\sum_{i=1}^n a_i}$$

де: a_i - ваговий коефіцієнт за кожне практичне (семінарське) або лабораторне заняття.

$$K = \frac{K_1 \cdot b_1 + K_2 \cdot b_2 + \dots + K_m \cdot b_m}{\sum_{i=1}^m b_i}$$

де: b_i - ваговий коефіцієнт за кожну контрольну роботу.

Шкала оцінювання

Поточні оцінки за кожну складову (Π , K , I , ...) виставляються за 100-бальною шкалою згідно з [положенням «Про критерії та систему оцінювання знань та вмінь і про рейтинг здобувачів вищої освіти» НТУ «ХПІ»](#).

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D

Підсумкова оцінка виставляється відповідно до розрахованої O з округленням до найближчого цілого числа в більшу сторону.

60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

30.08.2025

Завідувач кафедри
Ірина ЛИСЕНКО

30.08.2025

Гарант ОП
Антоніна САКУН